



> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan: Deelnemers Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen

Datum 16 januari 2017

Betreft Verslag vergadering ROW/DEL op 28 november 2016

**Directie Voeding,
Gezondheidsbescherming
en Preventie**

Regulier Overleg Warenwet

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511VX Den Haag

T 070 340 79 11
F 070 340 55 54
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
M. Kunst
m.kunst@minvws.nl
T 070 340 7969
www.row-minvws.nl

VERSLAG

Verslag van het **Deskundigenoverleg Etikettering Levensmiddelen** van het **Regulier Overleg Warenwet** op **maandag 28 november 2016** in de **Apollozaal 2 (B 04.33)** van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Parnassusplein 5 te Den Haag.

Aanvang: 14:00 uur

Ons kenmerk
VGP / 1083690

Bijlagen
-

GENODIGDEN/AANWEZIGEN

voorzitter hr B. Breedveld
secretariaat mw M. Kunst
Mw P. Ancion (Reclame Code Commissie)*
Mw Y. Bemmelman (Keurslagers)*
Mw J. van der Bijl (MVO)
Mw R. van den Bosch (VNO-NCW)*
Hr J. Boots (NKB)*
Hr R. Brouwer (min EZ)*
Hr. T. Burghart (KHN)*
Mw S. Broxks (Alpro)*
Mw W. Colijn (NBOV)
Hr M. Cordesius (KHN)*
Mw H. Crielaard (CBL)
Hr T. Cuijpers (LTO)*
Mw E. Dirven (Veneca)
Mw I. van Dis (NHS) - vervangen door Mw C. Martens
Mw Y. Dommels (FNLI)
Hr J. Eliens (NVWA)*
Mw M. Elzinga (CBL)*
Mw C. Frenkel (VNFKD)*
mw R. Gerlofsma (Douane Landelijk Kantoor)*
Mw S. Geurts (NPN)
Hr M. de Graaf (Hoofdbedrijfschap Detailhandel)*
Mw C. Groeneveld (Stichting Voedselallergie)*
Hr W. Groot Wassink (Bond van Boerderij-zuivelbereiders)*
Mw C. ter Haar (VBZ)*
Hr M. den Hartog (Nepluvi)
Mw P. Houtsma (NBC)
Mw Y. Huigen (NVWA)
Hr J. Hulleman (Jumbo)*

Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.

Hr H. Hulshof (KNS)*
Mw A. Kats (Visfederatie)
Mw E. Klitsie (KNVKT)*
Hr G. Koornneef (Coeliakie Ver.)
Mw K. Koppen (AKSV VNV)
Mw J. Leek (VWS/VGP)
Mw N. Leonards (NedVerBak)*
Mw M. Lugt (FNLI)
Hr B. Mauritz (Neprofarm)
Hr M. van Mierlo (MKB)*
Mw G. Mittendorff (NVWA)*
Hr O. Meuffels (NZO)*
Mw B. Niemans (NZV)
Hr D. Naudin ten Cate (Spirits NL)
Hr K. Osinga (LTO Nederland)*
Mw M. Otten (Ned. Ver. Specerijenhandel)*
Mw I. van de Pas (Ahold)
Hr S. Peters (NZO)*
Mw N. Quaedvlieg (Groentenfruihuis)
Hr J. Rijk (KNS)
Hr G. de Rooij (FNLI)
Mw B. Rootsart (Coeliakie Ver.)
Hr W. Rosekrans (Voedingscentrum)
Hr F. van Rooij (Profri)*
Hr V. Sannes (VWS/VGP)*
Hr R. Siteur (Ahold)*
Mw I. Stoelhorst (Min VWS/VGP)
Mw J. de Stoppelaar (NVWA)*
Mw I. Tiesinga (FNLI)
Hr F. Timmermans (Ned. Anafylaxis Netwerk)*
Mw T. Timmermans (NVD)
Hr H. Uitslag (Consumentenbond)
Hr P. Verbaas (Groentenfruihuis)*
Mw W. van der Vossen (Voedingscentrum)
Hr M. de Vreeze (NEN)*
Mw M. van Vugt (Min VWS/VGP)
Mw R. Westendorp (NVWA)*
Mw S. Wewer (NBOV)*
Hr P. Wolfs (NZO)

* = afwezig

1. Voorstelronde en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en er volgt een voorstelronde.

2. Mededelingen

Er zijn geen mededelingen.

3. Actieplan etikettering

Stoelhorst geeft kort een toelichting op de brief die aan de Kamer is gestuurd over het actieplan etikettering van levensmiddelen. In de brief zijn drie lijnen gevolgd; voorlichting & informatievoorziening, wet & regelgeving en handhaving. In de bijlage staan de acties die langs deze drie lijnen lopen. Er is een Europese verordening voor etikettering, maar er zijn enkele open einden. Ook naar de toekomst toe worden nog acties ondernomen, met name in informatievoorziening. Er wordt een voedings-app ontwikkeld. Het Voedingscentrum is de uitvoerder van dit project. Het doel is om eind januari 2017 een eerste testversie van de app te hebben.

Rootsaert geeft aan nog in gesprek te zijn met het Voedingscentrum over "may contain"; wat zit er in het product en wat is de kans op kruisbesmetting. Informatie uit de app moet goed genoeg zijn voor de consument om een keuze te kunnen maken. De Coeliakie Vereniging heeft het initiatief genomen voor een "may contain" werkgroep met de industrie waarbij ook de overheid is uitgenodigd. Stoelhorst antwoordt dat er tot nu toe alleen sprake is van ingrediënten in de app. Volgens Rootsaert is het belangrijk om ook kruisbesmetting mee te nemen. In de brief van de minister staat dat de consument met een glutenallergie meteen kan zien of er gluten in het product zitten. Ze geeft aan dat dit alleen kan als "may contain" wordt meegenomen, anders heeft iemand met een glutenallergie niets aan de app.

De Rooij vraagt welke informatie er straks in de app staat en welke bronnen hiervoor gebruikt gaan worden. Als dit alleen de wettelijk vereiste informatie is, dan kan je "may contain" niet meenemen aangezien niet elke producent deze informatie heeft/geeft. Hij vraagt of de industrie ook mag meedenken over de voedings-app.

Van der Vossen geeft aan dat gebruik gemaakt wordt van de levensmiddelendatabank, gevoed door diverse databanken, onder andere GS1, Sim-databank en PSinfoodservice.

Martens geeft aan zich zorgen te maken over de aandacht die er uit gaat naar de voedings-app en naar voorlichting richting de consument over hoe het etiket te lezen in plaats van de ontwikkeling van een duidelijk etiket, specifiek duidelijke informatie op de voorkant van de verpakking. Van der Vossen antwoordt dat de app één van de middelen is die de consument kan gebruiken. Daarnaast kunnen ook andere instrumenten bijdragen aan het stimuleren van gezonde voeding, zoals het etiket, indeling van het schap, omgeving, e.d. een rol.

Uitslag sluit zich aan bij de Hartstichting. Daarnaast vraagt hij aandacht voor de aanleiding voor het actieplan. Dat waren de discussies in de Kamer over de afbeeldingen op pakken vruchtensap en de misleidende manier van etiketteren van vleesproducten. Hoe gaan we ervoor zorgen dat het etiket een correcte afspiegeling is van het product. Stoelhorst geeft aan dat de kamerbrief ook het thema misleiding behandelt. De NVWA speelt hierin een rol en er is een eigen verantwoordelijkheid van de industrie. Verder kan iedereen een klacht melden.

Lugt deelt mee dat deze discussie ook binnen haar bedrijf wordt gevoerd. Enkele verpakkingen zijn al aangepast door op de voorkant van een pak vruchtensap te zetten dat er bijvoorbeeld ook appel in zit als appelsap een ingrediënt is.

Uitslag had verwacht dat dit soort misleiding strenger zou worden aangepakt, en mist dit in het actieplan. Stoelhorst geeft aan dat de overheid inzet op goed informeren en handhaving. Daarnaast is er een gebied waar de overheid alleen de industrie kan aanspreken op eigen verantwoordelijkheid.

Naudin ten Cate vraagt of het voor gedestilleerde dranken ook mogelijk is om mee te doen met de app. Van der Vossen antwoordt dat dit mogelijk is.

De Rooij is van mening dat als de consumentenbond vindt dat er sprake is van misleiding, er een melding gemaakt kan worden bij de Reclame Code Commissie of de NVWA. Binnen de FNLI wordt er ook nagedacht over wanneer er sprake is van misleiding en hoe dit eventueel is in te kaderen. Er wordt gewerkt aan een vragenlijst die bedrijven intern kunnen gebruiken om te bepalen waarom ze een uiting doen. De vragenlijst is een hulpmiddel, het is uiteindelijk aan de bedrijven zelf of ze de uitlating willen doen. Verder wil De Rooij graag weten wat de consument straks kan met de voedings-app. Het product heb je al voor je, geeft de app adviezen? Hij zou voor de lancering graag een keer meepraten over de ontwikkeling van de app.

Van der Vossen geeft aan dat ze nog bezig zijn met het verzamelen van gegevens en analyseren van de beschikbare data. In januari komt er een eerste versie van de app zodat er getest kan worden. Voor iemand met een allergie wordt het mogelijk om dit aan te vinken. Er zal ook aangegeven worden of iets past binnen de schijf van vijf. Verder kan de consument twee verschillende producten scannen en bijvoorbeeld vergelijken op zoutgehalte. Op basis van de testfase en input van experts, patiëntenorganisaties, enz. zal de app verder ontwikkeld worden. Tot januari is het proces ingevuld, daarna staat het nog open hoe we verder gaan.

Geurts vraagt of de voedingssupplementen worden meegenomen in de app Van der Vossen antwoordt dat dit niet de eerste prioriteit is, maar misschien in een volgende fase. Geurts zou er graag een keer over praten.

Colijn vraagt hoe het zit met het verversen van de data. Van der Vossen antwoordt dat er dagelijks een update komt van de gegevens.

Van der Bijl vraagt of duurzaamheid wordt meegenomen in de app en of er nog een consultatieronde komt. Van der Vossen geeft aan dat duurzaamheid niet in de app zit. Verder staan er een aantal gesprekken met bedrijven waarvan de data gebruikt wordt voor de testfase. Van der Vossen denkt dat het goed is als er meer gesprekken komen, maar moet dit eerst intern bespreken.

Crielaard is benieuwd of straks aan alle fabrikanten wordt gevraagd welke database het beste gebruikt kan worden voor hun producten? Van der Vossen antwoordt dat er gesprekken zijn met diverse bedrijven/supermarkten. Zij geven aan welke database het beste gebruikt kan worden. Er lopen ook gesprekken met GS1 om een groot deel van de databank te mogen gebruiken. Voor het Voedingscentrum is het geen vereiste dat de informatie uit één databank komt, maar kan uit verschillende bronnen komen.

Crielaard is benieuwd of de keuze tussen twee producten nog wordt uitgebreid zodat je bijvoorbeeld de minst zoute soep kan opvragen. Van der Vossen antwoordt dat er voor januari alleen de keuze is tussen een paar producten, na januari zal gekeken worden wat er nog meer mogelijk is.

4. Voedselkeuzelogo Het Vinkje

Stoelhorst licht toe dat de minister tijdens het preventiedebat 2016 heeft aangegeven dat het Vinkje moet verbeteren. Er is een wetenschappelijke commissie ingesteld die binnenkort komt met een RIVM-rapport over verschillende logo's en welk effect een

voedselkeuzelogo heeft op het consumentengedrag en innovatie. De Commissie baseert zich op de beschikbare wetenschappelijke kennis. De hoofdvraag is welke bijdrage een logo kan hebben in het voedingsbeleid. De minister heeft inmiddels al aangegeven dat Vinkje gaat verdwijnen maar het is nog niet duidelijk wat ervoor in de plaats komt. Binnenkort zal er een brief naar de Kamer gaan over het vervolg.

De Rooij vraagt of het Vinkje gebruikt kan worden totdat er iets nieuws is. Stoelhorst antwoordt dat het Vinkje uit de schappen moet zijn per oktober 2017. Volgens De Rooij gaan verpakkingen zeker 18 maanden mee en vraagt of deze producten en etiketten dan weggegooid moeten worden. Stoelhorst geeft aan dat dit probleem bekend is. Het ministerie ziet liever geen voedselverspilling, maar we vragen wel een substantiële inzet van de industrie om de vinkjes op tijd uit de schappen te hebben.

Tiesinga vraagt of dit besluit nog openbaar gemaakt wordt. Bedrijven kunnen pas acteren als bekend is wat er gaat gebeuren en wat ze moeten doen. Stoelhorst antwoordt dat de eigenaar van het Vinkje is geïnformeerd over de overgangstermijn en zij hebben hun leden geïnformeerd.

De Rooij benadrukt de behoefte aan een reële overgangstermijn. Uitslag is van mening dat de misleiding van het Vinkje al lang genoeg heeft geduurd en roept VWS op strikt te zijn en geen onnodige vertraging toe te laten. Verder vraagt hij of het rapport van de wetenschappelijke commissie openbaar gemaakt zal worden. Stoelhorst antwoordt dat dit naar de Kamer gestuurd zal worden. Op dit moment wordt beoordeeld of en op welke wijze een opvolging gegeven kan worden aan het Vinkje. Uitslag zou hier graag bij betrokken worden. Stoelhorst zegt toe met de Consumentenbond in gesprek te zullen gaan.

Rootsaert vraagt wat het standpunt is van het ministerie over het Crossed Grain logo voor glutenvrije producten. Stoelhorst antwoordt dat het Vinkje een wettelijke basis heeft en dat VWS daarom betrokken is bij de discussie. Het Crossed Grain logo is een privaat logo en daar gaat VWS niet over zolang het geen misleiding is.

Crielaart steunt de FNLI voor wat betreft de uitverkooptermijn. Het is belangrijk om te weten hoe dit straks gaat. Stoelhorst antwoordt dat het ministerie verschillende signalen krijgt en dat er een keuze gemaakt moet worden. Tiesinga geeft aan dat een uitverkooptermijn van 18 maanden gebruikelijk is en dat het belangrijk is om snel duidelijkheid te krijgen. De Rooij raadt aan om alle wijzigingen door te voeren op 1 april (2018) aangezien april een gebruikelijk moment is om etiketten aan te passen en dit ook genoemd staat in de etiketteringsverordening. Dommels noemt de mogelijkheid om te kijken naar de productiedatum in plaats van de verkoopdatum, dat zou meer ruimte geven.

5. Waarschuwingsetiket op vers pluimveevlees

Leek deelt mee dat was aangekondigd het waarschuwingsetiket op pluimveevlees te herzien. Het Voedingscentrum heeft hier naar gekeken en zal hier presenteren wat de bevindingen zijn. Het ministerie gaat nog bepalen wat we met de bevindingen gaan doen.

Rosekrans geeft namens het Voedingscentrum de presentatie. Hij geeft aan dat er gekeken is naar een aantal mogelijkheden om het effect van het etiket te vergroten. Mogelijk komt er op termijn ook een dergelijke tekst op andere producten. De bevindingen die eerder zijn gedaan door het RIVM zijn verwerkt met als wens een actievere en helder waarschuwingsetiket. Er zijn twee nieuwe tekstopties gemaakt waarbij ook een verwijzing is toegevoegd naar het Voedingscentrum. De tekst is in verschillende vormen gezet. De testpersonen moesten eerst hun voorkeur geven voor de tekst en daarna konden ze kiezen

uit de vorm. Als uitkomst is er een duidelijk voorkeurstekst uitgekomen (63%) en een voorkeur voor de vorm (47%) De optimale waarschuwingstekst wordt doorgegeven aan het ministerie van VWS.

Dommels vraagt waarom er een verwijzing naar het Voedingscentrum op het etiket komt. Wat als er teksten op de website staan die niet bekend zijn bij het bedrijf.

De Rooij is positief verbaast dat de consument een voorkeur heeft voor logo's. Hij vraagt of deze uitkomst breder kan worden toegepast voor andere waarschuwingen en boodschappen. Leek antwoordt dat in dit geval gekeken is naar de combinatie met een specifieke tekst.

Den Hartog is van mening dat de branche goed is meegenomen in het proces. Uit het onderzoek van het RIVM bleek dat de oorspronkelijke tekst prima was en het dus de vraag is of het verstandig is om wijzigingen door te voeren. Indien VWS hier graag op inzet en het daadwerkelijk verbeterd kan worden, wil NEPLUVI hier constructief in meedenken. Hij heeft in het onderlinge overleg met VWS al diverse aandachtspunten benoemd, waaronder dat er een goede overgangstermijn moet komen en het nieuwe voorstel niet meer ruimte op een etiket mag kosten. Hij ziet ook het punt dat verplicht weergeven van de website van het Voedingscentrum problemen kan geven omdat daar mogelijk dingen op staan waar een bedrijf het niet mee eens is.

Leek geeft aan dat er gekozen is voor een link naar het Voedingscentrum omdat de minister een betrouwbare bron wil meegeven aan de consument waar ze meer informatie kunnen vinden. De consument heeft deze link positief beoordeeld. Volgens Rootsaert impliceert de verwijzing dat er meer te weten valt, terwijl de informatie al in de tekst staat.

Uitslag vraagt of er ook gekeken is naar de plek op het etiket en of dit prominenter kan, conform aanbeveling van het RIVM. Rosekrans antwoordt dat hier naar gekeken is, maar dat de inzet vooral was om de tekst zelf te verhelderen. Het is aan het ministerie om te bepalen waar de tekst moet komen. Leek antwoordt dat hier naar gekeken is, maar dat je niet alles op de voorkant van een etiket kan zetten.

Crielaard wil meegeven dat met name supermarktketens die zelf etiketten printen voor verse producten, moeite hebben met icoontjes.

6. Herkomstetikettering

Leek deelt mee dat de afgelopen tijd verschillende lidstaten een notificatie hebben ingediend over herkomstetikettering, met name voor zuivel. Het gaat om etiketteringeisen aan producten uit eigen land waar verplicht de herkomst vermeld moet worden. Nederland heeft op deze notificaties gereageerd en aangegeven het er niet mee eens te zijn. Derde landen proberen momenteel een WTO-procedure te starten tegen deze herkomstetikettering.

Volgens Stoelhorst gaan veel notificaties over een pilot die lidstaten willen uitvoeren. In Brussel is herkomstetikettering een onderwerp voor veel discussie met voor- en tegenstanders. Momenteel is er een patstelling waarin ook de Commissie niets doet. De lidstaten die notificeren voldoen aan de voorwaarden die worden gesteld in de verordening; dit is onder andere dat met consumentenonderzoek aangetoond moet worden dat er behoefte is aan herkomstetikettering.

Leek heeft een commissievoorstel gedeeld met het ROW over de uitwerking van artikel 26(3) van de etiketteringverordening. De Commissie wil dit onderwerp op korte termijn afhandelen. Verschillende partijen hebben al input gegeven. Enkele zorgen die leven zijn volgens Leek niet nodig. Er staat duidelijk vermeld dat deze wetgeving niet bedoeld is voor producten waarvan de consument niet zal verwachten dat verwijzing in de naam de plaats van herkomst is, bijvoorbeeld Chinese tomatensoep. Dit voorstel is bedoeld voor gevallen waarin er echt sprake is van misleiding. Voor handelsnamen is aangegeven dat er ruimte moet zijn voor 'case by case' aanpak.

Quaedvlieg is er niet gerust op dat alle lidstaten een ruime interpretatie hebben van aanduiding receptuur versus oorsprong/herkomst en dat dit voor de verse gesneden AGF grote impact kan hebben. Verder staat er in art 2a(i) t/m (iv) "or" en niet de mogelijkheid van "and/or" terwijl dat in de praktijk veelvuldig zal voorkomen. Leek antwoordt dat dit besproken is bij de werkgroep en dat volgens de EC mogelijk is om "and/or" te gebruiken op basis van de tekst. Quaedvlieg vraagt wat de juridische basis is van Commissie voor artikel 3 van het commissievoorstel, het gaat namelijk erg ver in detail. Leek bevestigt dat dit artikel erg specifiek is.

NB: Nederland heeft de Europese commissie inmiddels in de schriftelijke reactie op het voorstel gevraagd de optie and/OR toch weer op te nemen in het voorstel, zodat helder is dat dit ook een mogelijkheid is.

Crielaart vraagt of er nog een kader komt voor welke dingen er onder vallen en welke niet. Huigen geeft aan dat het niet gebruikelijk is om in wetgeving op te nemen wat wel kan en wat niet.

Wolfs vraagt of er nog Q en A's komen Leek antwoordt dat de verwachting is dat deze hierna komen.

De Rooij vraagt of het mogelijk is om een informele lijst te maken in het ROW met producten waarbij overduidelijk blijkt dat het een receptuur is. Huigen wil hier met de rondvraag op terugkomen.

7. WVTTK

Rootsaert is van mening dat de term 'van nature glutenvrij' niet zoveel nut heeft gezien de discussie over "may contain". Daarnaast mag een producent geen claim maken over iets wat ook geldt voor vergelijkende producten.

De Rooij stelt voor om hier pragmatisch naar te kijken. Volgens de wetgeving is een product glutenvrij als het onder de 20ppm aan gluten bevat. De claim 'van nature glutenvrij' of 'glutenvrij' kan dan ook op producten die van zichzelf geen gluten hebben. Geurts ziet wel een probleem bij 'van nature glutenvrij' omdat de consument dan denkt dat soortgelijke producten dan ook glutenvrij zijn.

Leek antwoordt dat hier naar gekeken zal worden. De voorzitter geeft aan dat er een reactie opgenomen zal worden in de notulen.

NB: De NVWA is van mening dat de aanvulling 'van nature' toegevoegd kan worden aan de vermelding 'glutenvrij' op producten die gemaakt zijn van ingrediënten die van nature geen gluten bevatten. De overwegingen van uitvoeringsverordening 828/2014 geven aan dat de vermelding 'glutenvrij' op dergelijke levensmiddelen gebezigd zou kunnen worden, mits geen sprake is van misleiding. Juist door het toevoegen van 'van nature' wordt het een en ander nog duidelijker richting consument vermeld, en

juist mét deze aanvulling wordt volgens de NVWA niet de suggestie gewekt dat het glutenvrij-zijn van het product bijzonder is.

Huigen geeft aan dat de NVWA regelmatig wordt geconfronteerd met afspraken die in het verleden zijn gemaakt, bijvoorbeeld in het ROW of door de oude Keuringsdienst van Waren. Het totale overzicht van deze afspraken is er niet en sommige afspraken kunnen verouderd zijn of ingehaald door nieuwe wetgeving. De NVWA wil proberen om dit soort oude afspraken te verzamelen en eventueel om te zetten in beleidsregels. Deze kunnen dan gepubliceerd worden op de NVWA-website. Hierbij het verzoek om oude afspraken door te sturen aan de NVWA en het ROW.

De Rooij vindt het een goed idee om dit soort afspraken duidelijk te krijgen. Hierbij moet wel gekeken worden hoe er wordt overgegaan naar de nieuwe situatie indien er discussie ontstaat. Huigen antwoordt dat het vrij duidelijk is als de wetgeving is veranderd, dan vervalt de oude afspraak. Als er andere oude afspraken zijn waarover discussie ontstaat, kan het besproken worden in dit ROW.

8. Rondvraag

Quaedvlieg vraagt wat de status is van de Q en A's. Leek geeft aan dat de Commissie hier momenteel intern over aan het discussiëren is. Het duurt inderdaad erg lang, maar de Commissie geeft wel iedere werkgroep aan dat ze er nog mee bezig zijn.

Timmermans vraagt of er nog een reactie komt op de input die ze hebben geleverd op het Warenwetbesluit Meel en brood. Het ging over de aanduiding glutenvrij brood. Van Vugt antwoordt dat er een reactie zal worden gestuurd.

Koornneef vraagt hoe het staat met het onderzoek van de NVWA over allergenen bij onverpakte producten. Huigen antwoordt dat de allergenenmonitoring 2015 een paar weken geleden mondeling is toegelicht aan het bedrijfsleven. Er zijn nog geen stukken beschikbaar omdat er nog enkele partijen geïnformeerd moeten worden.

Colijn vraagt wanneer er uitsluitel komt over voedingsdeclaratie voor levering op kleine schaal aan detailhandel, zie bijlage 5 punt 19. Huigen komt hier nog op terug.

De voorzitter sluit de vergadering om 16.00 uur.

De secretaris,

M. Kunst